

PROF. DR. EMRE ALKİN

**İKTİSADA
GİRİŞ**

**İKTİSATTAN
ÇIKIŞ**

DESTEK YAYINLARI: 1177

ARAŞTIRMA: 285

EMRE ALKİN / İKTİSATTAN ÇIKIŞ

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergöl
Editör: Özlem Küskü
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Işıl Ilgıt Şimşek
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Kasım 2019

6. Baskı Şubat 2020

7. Baskı Mart 2020

9. Baskı Mayıs 2020

11. Baskı Şubat 2021

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-704-9

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkan.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

www.destekmedyagrubu.com

Deniz Matbaa Mücellit - Çetin Koçak

Maltepe Mahallesi Hastane Yolu Sok No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Sertifika No. 48625

PROF. DR. EMRE ALKİN

~~İKTİSADA GİRİŞ~~

İKTİSATTAN ÇIKIŞ

İÇİNDEKİLER

ANLATILAN BİZİM HİKÂYEMİZDİR.....	11
SORUNLARIN TEMELİNDE NEDEN AHLAKİ GERİLEME VAR?	15
NELERİ GÖZ ARDI EDİYORUZ?	23
BELİRSİZLİKLER KİMİN İŞİNE YARAR?.....	29
SICAK SAVAŞ TEHDİDİNİN DÜNYAYA MALİYETİ NEDİR?	33
MERKEZ BANKALARI NEDEN BAĞIMSIZLIKLARINI KAYBEDİYOR? NEDEN KRİPTO PARALAR ORTAYA ÇIKTI? ŞİMDİ NE OLACAK?	37
ABD'DEN KAYNAKLANABİLECEK YENİ BİR KRİZ İHTİMALİ VAR MI?	45
NEDEN BORÇ HERKESİN ORTAK SORUNU?.....	51
PETROL VE ENERJİ KAYNAKLI BİR SAVAŞ İHTİMALİ VAR MI?.....	53

NEDEN KALKINAMIYORUZ?	57
NEDEN KALKINMA PLANLARININ HEDEFLERİ TUTMAZ?	61
TÜRKİYE'NİN KRİZ KARNESİ	65
TÜRKİYE'NİN ANA PROBLEMLERİ	75
TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKA STRATEJİSİ AKILCI MI?.....	79
MECBURİYETLER VE BAĞIMLILIKLAR ÜZERİNE KURULMUŞ DİPLOMASİ	87
YABANCI SERMAYE NEDEN GELMİYOR?	91
NEREDE EKSİK KALİYORUZ?	99
ENFLASYON BELASINDAN NEDEN BİR TÜRLÜ KURTULAMIYORUZ?	103
ÇOK PARA HARCAYARAK SORUN ÇÖZME MERAKI	107
BEKLENTİLERİ DOĞRU YÖNETEBİLİYOR MUYUZ?	115
TÜRK İNSANININ TEMEL SIKINTILARI	119
HEM ANLAMİYORUZ HEM KONUŞAMIYORUZ	123
AMAÇSIZ FİRMALARIN YAKLAŞIM HATALARI	127

KORKUSUZ TÜRK İNSANININ HALLERİ	133
DEĞİŞEN DEĞERLERİ ÖNGÖREBİLİYOR MUYUZ?	137
İNANMAK DEĞİL BİLMEK İSTİYORUZ.....	143
GENÇLERİ ANLAMADAN GELECEĞE UZANMAK MÜMKÜN MÜ?	145
MARİFETLİ DEĞİL MALUMATLI İNSAN YETİŞTİRMENİN BEDELİ ..	151
MAL ÜRETMEK Mİ DEĞER YARATMAK MI?.....	157
BAZI ALTIN KURALLAR	165

ÖNSÖZ

Sevgili babacığım, değerli Erdoğan Hocam:

Yazdığın kitabı ilk elime aldığımda, üniversitede öğrenciydim. Elbette bir genç için hem büyük gurur hem de büyük bir sorumluluktan bu. Ülkedeki birçok insan ekonomiyi senden öğrenmiş ve sıra bana gelmişti. “Anlamadığın yeri evde babana sorarsın” esprilerine maruz kalmak da işin latifesi idi.

Maalesef bugün ülkenin şu an içinde bulunduğu durumla alakalı anlamadığım, anlayamadığım çok konu var ancak sana soramıyorum. Sen bunların olacağını zaten çok öncesinde tek tek söylemiştin. Ancak “Türkiye’nin geleceği parlaktır” derdin hep. Senden duyunca bana da güç gelirdi. Şimdi sen yoksun, artık ben söylüyorum bu cümleleri herkeşe. Eskiden senden güç alıyordum, bugünse tek başıyım. Bugün tek başıma durduğum yerde senin de bir zamanlar yalnızken sırtını dayadığın neyse ona yaslıyorum sırtımı:

Cumhuriyetin kuruluş felsefesine ve hepimiz için gerekli olan ahlaka.

Senin yazdığın tarzdan biraz farklı bir kitap yazdım bu kez. Ne de olsa hayatımıza sosyal medya, yapay zekâ karıştı

artık. Üretim faktörleri şekil değiştirdi, paraya ikame edecek yeni enstrümanlar ortaya çıktı. Bu yüzden senin başlattığın bu yolculuğu benim devam ettirmem gerekiyordu. Sen bu yolculuğa “İktisada Giriş” diye başlamıştın, ben ise “İktisattan Çıkış” diyerek devam ediyorum. Çünkü artık rasyonel bir dünyanın uzağındayız.

Hiç unutmuyorum, mega projelerin bazılarının “israf” olduğunu söyledin. Kısmet bu ya, bu kitabın önsözünü benzerlerine göre oldukça pahalıya mal olan ve açıldığı günden beri zaman ve para kaybına yol açan yeni İstanbul Havalimanı’nda yazıyorum. Uçuřa saatler öncesinden geldiğim için, açtım bilgisayarını ve başladım yazmaya. Şerden hayır üretmek eğitimli insanların marifeti olmalı değil mi?

Aziz hatıran önünde saygıyla eğiliyorum babacığım.

Oğlun Emre

07.05.2019

ANLATILAN BİZİM HİKÂYESİMİZDİR

Nasıl oldu da bu ülke bu hale geldi diye soranlardansanız bu kitap sizin için.

Bu hale gelmemizin nedenlerini detaylı bir şekilde anlatacağım ancak en temel nedenin altını çizerek başlayalım: Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefesinde yer alan ancak şu an eksik olan "güçler ayrılığı" prensibi ve olmazsa olmazımız olan "yapısal reformların" üç sacayağının bugün erozyona uğramış olması. Bu üç önemli sacayağı adalet, eğitim ve özgürlüklerdir. Adalet, eğitim ve özgürlüğün değersizleşmesinin sebebi sadece siyasi figürlerin bunları istediği gibi yönetme keyfinden değil aynı zamanda toplumun önemli bir kısmının bu değerlerin para eder şeyler olmadığını düşünmeye başlamasındandır. Bu elbette çok acıklı bir durum. IMF'nin yaptığı bir araştırmadan çıkan sonuç, eğer bir yerde çok yolsuzluk varsa orada eğitimin çok önemli olmadığı düşünülür diyor. Adaletle, eğitim ve özgürlükle bir yere gelinemeyeceğini düşünen herkes otomatik olarak bu gerçekdışılıkla barışıyor. Bu yakadaki insanların düşünce sistematiği bu şekilde. Bir de öte yakadakiler var elbette.

Bu kitap öte yakadaki, hâlâ daha köprüden önce son çıkışın olduğunu düşünenlere yazılmıştır. Bir anlamda iyilerin kötülük yapmasını engelleme çabası diyelim. Kötüleri zaten değiştiremeyiz ancak halihazırdaki iyilerin de kötülüğe meyletmesi evrenin dengesini bozacağından iyiler için yakılan bir kibrit alevi elinizdeki. Çünkü bir kibrit çöpüyle bile karanlığı aydınlatmak mümkündür. Bu yazılar deneyimler, tecrübeler, hatalar, analizler sonucunda yazılmıştır. Bir anlamda yanlış yapanların kitabıdır da diyebilirsiniz.

Bu kitapta, tasarımdan inovasyona, büyümeden kalkınmaya birçok konuyu ele almaya çalıştım. Bir yandan rahat okunsun istedim diğer taraftan da bilimsel kimliğini muhafaza etmesi için uğraştım. Özgün fikirlerimi hem öğrendiklerim hem de tecrübelerim üzerinden paylaştım.

“Neden olmuyor?” diye sormak anlamsızdır. “Diğerleri nasıl başarmıştır?” sorusudur anlamlı olan. Kurulan modellerin doğru olduğuna dair geliştirilen yanlış inanç nedeniyle “Neden olmuyor?” eşliğini atlayıp geçememekteyiz maalesef. Toplumumuzda ne yazık ki olağanüstü insanlarla olağan sonuçlar çıkarıp övünme rahatsızlığımız var. Halbuki dünyanın pek çok yerinde olağan insanlarla olağanüstü sonuçlar yaratılıyor. Peki neden yanlış tarafta duruyoruz? Bunun sebepleri neler?

Bu bir “iktisattan çıkış” kitabıdır. Çünkü bu zamana dek bize anlatılanlarla dünya gerçekleri uyuşmuyor. Soylu değer ve duyguların çağında değiliz artık. 1950’li ve 1970’li yıllar arasındaki düşünme modelleri bugün için geçerliliğini yitirmiş durumda. Artık çoğu insan evlenip ölene dek mutlu olacağı bir yuvanın ya da emekli olana dek sebat edip, sa-

bırla bekleyeceği bir işin hayalini kurmuyor. Bu aralıktaki kuşakların son üyeleri bile artık günümüz kuşaklarının alışkanlıklarına adapte olmuş durumda.

Bu kitap rahatsız edici bir kitaptır, söylev kitabı değildir. Huzur bulmak için değil, aksine huzursuzluk vermek amacıyla yazılmıştır. Huzursuzluk vermek isteme sebebim ise bu karmaşanın ve yalanın içinde yaşamamak için insanları rahatsız olmaya davet etmektir. Dolayısıyla kitabı okuduktan sonra ya kendinizle ilgili ya da etrafınıza bakıp burada bir şeyler ters gidiyor diyebilmeniz, rasyonellikten çıkışın nedenlerini kavrayabilmeniz içindir.

Küreselden Türkiye'ye, oradan da insana uzanan "iktisattan çıkış" yolculuğumuzdur anlatılan, bizim hikâyemizdir...

Son bir not, kitabın ortaya çıkma sürecinde, Destek Yayınları'ndan beğeninize sunulan bir önceki kitabımda da beraber çalıştığımız editörüm Özlem Küskü Hanımefendi'nin gösterdiği ilgi ve emekler için müteşekkirim. Ayrıca Destek Yayınları'na liderlik eden Yelda Cumalıoğlu'na yazarlarına sağladığı özgürlük için de teşekkürlerimi sunmak istiyorum. İçinde yaşadığımız zamanda bu yaklaşım adeta bir hazine değerinde...

SORUNLARIN TEMELİNDE NEDEN AHLAKİ GERİLEME VAR?

Bu satırları yazmaya başladığımda elli yaşına bastım. Bazıları için yaşlı ve bazıları için henüz gencim. Ancak hatırı sayılır derecede tecrübem ve yeteri kadar hatam var. Hatalarımdan pişmanlık duymaktansa onlardan ders çıkarmayı tercih eden insanlardanım.

PİAR Araştırma Şirketi'nin temmuz ayında yaptığı bir ankete göre Türkiye'nin en önemli üç sorunu şu şekilde sıralanıyor: Ekonomi, göçmen politikaları ve işsizlik.

Bugünün Türkiye'sine baktığınızda olup bitenlerin daha önce de farklı şekillerde yaşandığını, ancak tabana yayılan eğitimsizlik sebebiyle sonuçlarının daha büyük ve daha vahim olacağını öngörebiliyorum.

Son yıllarda pek çok mecrada ekonominin sorunlarına dair konuşma yaparken herkesin sorduğu bir soruya hep aynı cevabı verirken buluyorum kendimi.

Size göre ekonomideki en büyük sorun ne?

Ahlak!

İlginç olan şu ki, bu cevabımdan hiç kimse hoşlanmıyor, böylece, verdiğim cevabın doğru olduğunu anlıyorum. Farklı ülkelerdeki tecrübeleri de dikkate aldığımızda, ahlaki bozulmanın önce popülaritesi yüksek faaliyetlerde başladığını görebiliyoruz. Spor, siyaset, müzik hatta edebiyat bu ahlak tartışmasının dışında olmayan konulardan. Bunun hemen ardından iş dünyası, bürokrasi ve orduyu da sayabilirsiniz. Peki bu durum sadece bizim ülkemize mi has bir durum?

Gelişmiş ülkeler bu yozlaşmanın acı veren tecrübelerinden geçmiş oldukları için, gelişmekte olan ülkelerin göz ardı edebilecekleri küçük bir kurumun en küçük faaliyetinde bile ahlakın yozlaşmasına müsaade etmiyorlar. Onlar da benim gibi hatalarından ders çıkarmayı tercih ediyorlar. Gerçi bugün gelişmiş ülkeler de ahlak açısından kötü bir sınav veriyorlar, bunu da belirtmeliyim.

IMF yani Uluslararası Para Fonu'nun 2018 yılında yaptırdığı bir araştırmaya göre¹ yolsuzluğun arttığı ülkelerde eğitimin sürekli geri gittiği görülüyor. Çünkü bu ülkelerde gençler ve aileler yaşadıkları ortamda eğitim/liyakat sahibi olmanın, toplum içinde yer veya varlık edinmek için gerekli olmadığını düşünüyorlar. Bu ülkelerdeki en varlıklı iş insanlarının ve hâkim durumdaki yöneticilerin eğitim ve varlık seviyeleri arasındaki uyumsuzluk, adalet sistemindeki çarpıklık ve özgürlüklerin kısıtlı olması, ebeveynler için mezu niyeti eğitimden daha önemli hale getiriyor. Yani göreceli olarak her yıl daha fazla para ödeyerek okuttukları çocuklarının, iyi bir eğitim görmesinden ziyade okulu bitirip hayata atılmalarını daha fazla tercih ediyorlar.

1 Patrinos ve Angrist